

Ustavili smo se le ob pesmih, za katerimi je čutiti doživljajsko pristnost, podano v bolj ali manj fabulativni zgoščenosti; v Filipičevi zbirki *Nebo* za žejne oči pa jih je ostalo še nekaj, ob katerih se ni posrečilo odkriti kaj več kot nekaj oblikovalne volje in leporečnosti. V to kategorijo vsekakor sodijo — Spoznanje, Jutranja pesem, Palček, Žalost, pesmi razpoloženskih nians; Izpoved in V hotelski sobi, meditaciji o človeških lastnostih in določeni življenjski situaciji.

Prikaz motivike Filipičeve pesniške zbirke ni potekal v tistem zaporedju kot je avtor pesmi razvrstil; narekovala ga je tamatska osnova in odzivnost v bralcu zaradi stopnje doživljajske in izpovedne moči posameznih pesmi. Sicer pa je zbirka *Nebo* za žejne oči urejena v pet poglavij: V okviru trpklega, Poslanica za zborovanje mojih oblakov, Odčaran za življenje, Rekviem za slepega in Balada o poljskem strašilu s čelado, z uvodno Pojočo skrinjico, z dodatno Pesmijo za Skopje in sklepno — Don Kihot.

Razmerja med novim in tradicionalnim v sami Filipičevi poeziji so bila nakazana mimogrede: dasi so v Filipičevi poeziji vseskozi navzoča vsa življenjska spoznanja, rastejo in se dopolnjujejo z novimi dopolnitvami in bodisi potrjujejo nekdanja akcijska načela bodisi narekujejo nova, ustrežnejša novim spoznanjem. Pri tem se mi zdi poglobljen element donkihotstva, katerega nujnost in potrebnost v humani akciji vidi in občuti pesnik vseskozi. Ta sestavina si tudi jemlje opazno mesto za navzočnost Filipičeve poezije v sodobni slovenski literaturi.

Francè Vurnik

ROK ARIH, KROKIJ. Grmovje, uvodni kroki v drobni istoimenski knjižici *Roka Ariha*,* nam morebiti najjasneje razkrije ustvarjalne pobude, ki so vodile avtorja pri snovanju in pisanju te nepretenciozne knjige: kraška plan, porasla z žilavim trnastim grmičjem, je pisatelju metafora za naše življenje; in ko se avtor sprašuje, kako živeti na tej pláni, si na zastavljeno vprašanje tudi sam odgovori: »Kdor zaide vanj (sc. grmovje — op. B.T.) in mora tam živeti, se opraska, ne, še rani se in kdaj kdaj tudi zakrvavi. Toda treba je iti skozenj, treba je brazgotin, drugače pač ne bi sploh vedeli zanj, za to grmovje s cvetjem, s plodovi, s trnjem. Treba si je obleči kocinasto kožo in potem — naprej...«

To je osnovno človeško sporočilo Krokijev, ki je v njih zbral Rok Arih vse drobne zapiske iz svoje pisateljske beležnice pa vse črtice; ki jih je objavljajl že nekaj let sëm, povečini v Naših razgledih. V knjigi sami so ti drobci zelo smotno porazdeljeni v štiri skupine; v prvi in zadnji so zbrane predvsem drobne impresije, ki so jim predmet naša drobna, vsakdanja, a zato nič manj pomembna doživetja, ki se porodijo v avtorjevi (in lahko tudi v naši) domišljiji ob tem, ko najde človek na morski obali kamen, ki je vanj vtisnjen škorpion, ali pa ko zaide v zabavišče na robu Tivolija. Tako majhno doživetje sproži v Arihu nekakšen meditativen proces, katerega rezultat je življenjsko spoznanje, prežarjeno s človečnostjo, ki je pristna in nas prepriča predvsem s svojo neideo-loško preprostostjo; in tako se drobci iz beležnice spremenijo v literarno oblikovane fragmente, v katerih je nenehno prisoten pisateljev odnos do sveta. V drugi in tretji skupini pa so zbrane nekatere daljše črtice, ki glede na snov

* Rok Arih, Krokiji. Založba Obzorja, 1964.

večkrat posegajo nazaj v pisateljevo življenjsko preteklost, v njegovo otroštvo pa v dijaška in študentska leta. Tudi v teh daljših skicah je opaziti vse značilnosti, ki smo jih srečali že pri krokijih v prvi in četrti skupini, vendar je struktura teh nekolikanj bolj literarna: pisatelj nam ne prikazuje več samo drobnih impresij, marveč že fabulistično obdelane izseke iz sodobnega, še večkrat pa polpretekelega sveta in življenja. Tu se do neke mere kaže tudi modernost tehnične plasti Arihovega pisanja, ki po svoji ustvarjalni metodi spominja nekje na Prousta (s tem seveda ni rečeno, da skušam primerjati Proustov in Arihov opus): droben dogodek (npr. razkopavanje gradbenega terena pred avtorjevo hišo v črtici Dandy, eni najboljše in kljub temu, da je prežeta s precēj trpke ironije, človeško najpretpreseljiveje napisanih črtic v zbirki) sproži v pisatelju množico asociacij, ki se počasi strnejo v nekeksen »izlet v preteklost«; in ob tem izletu v preteklost se prikažejo avtorju njegova mladostna doživetja (tako npr. na videz nepomembna, banalna storija o psih njegove tete, morda še najbolj primerna za hudomušno humoresko — prav tako v Dandyju) v novi luči — šele spomin odkrije pomembnost vseh teh drobnih, vsakdanjih dogajanj. Zato tudi ni čudno, da so prav te črtice (poleg Dandyja še Baronica, Fotografije in Iluzija) v celotni zbirki tako z artističnega kakor tudi z izpovednega vidika najboljše.

Kljub ugotovljeni dvojni zasnovi zbirke pa je v kompozicijski strukturi le-te ves čas očitna rdeča nit, ki jo predstavlja že omenjena izpoved Arihovega pisanja. Ta izpoved vibrira v posameznih sestavnih delih knjige od začetka do kraja, včasih sicer manj uspešno, predvsem v tistih nekaj krokijih, ki so po svoji snovi že morda na robu cenenosti (npr. v Vprašanjih, v Stripteasu ali pa v Asfaltu) — toda prisotna je venomer in to je gotovo poglavitna odlika knjige. Kajti Arihova človečnost ni prav nič deklarativna, ampak izvira iz pristnega občutja življenja, njegovega cvetja in trnja. Druga odlika Krokijev, ki je v slovenski literaturi skoroda izjemna, pa je njena nepretencioznost; pisatelj namreč ni napisal svojih krokijev in jih zbral v zbirki zato, da bi le-ta pomenila v našem sodobnem književnem snovanju po svoji izpovedni kakor tudi po artistični plati nekaj izrazito novega, prej mu je šlo za to, da opravi artistično vajo, ki naj ilustrira tisto izpovedno in stilno zaledje, iz katerega sta se porodili že njegovi prejšnji dve knjigi in iz katerega bo zrasla morebiti tudi njegova naslednja. Predvsem tiste zgodbe, ki nam pripovedujejo o njegovih prednikih in njegovih mladostnih doživetjih, so morda obet za prihodnost, obet za tekst s tematiko (seveda razširjeno, poglobljeno in problemsko zastavljeno), ki se vsaj snovno dotika teh črtic. In prav zato se zdi, da nam Krokiji pričajo o Arihovem ustvarjalnem postopku, kolikor se le-tega sploh da dojeti in dognati s pomočjo racionalne analize literarnega besedila.

Naj zaključim to kritično meditacijo, ki so jo sprožili v meni Arihovi Krokiji, s povzetkom še ene zgodbe, tiste o lutki, ki jo je pisatelj izrezljal in s katero prireja otrokom vsak večer predstavo: oživiti hoče ta svoj lastni izdelek, to glavo na vrvcu, roke in noge, tega človečka spačka, oživiti ga hoče s tem, da premika vrvce in, prikrit z zaveso, nastopa. S svojim nastopom navduši mlade gledavce, da s klici zahtevajo, naj ponovi predstavo: »Za zastorom pa sem sam že zasopihan, utrujen z nitkami na prstih roke, zvezan z lutko, ki je brez življenja pokleknila in vseprek razložila svoje ude, sklonila glavo in nagnila trup — kot kup nesreče... Potem uredim zapletene nitke, odgrnem

zastor in spet nastopiva...« Tako kot je v tem drobcu zaobsežen problem slehernega pristnega umetniškega ustvarjanja, se mi zdi, da je v njem zaobsežen namen Arihove knjige. In če je to res njen namen, menim, da ga je avtor z njenim izidom tudi dosegel.

Borut Trekman

GLOSE

O IDOLATRIJI, VREDNOSTIH MNOŽIČNE KULTURE IN NAŠEM PROVINCIALIZMU. Takoj v uvodu bi rad povedal, da nimam prav nič proti popevkam in popevkarjem: niti proti Ladu Leškovarju in ne proti Marjani Deržaj niti proti Đorđu Marjanoviću in celo ne proti Loli Novaković. Kadar sem razpoložen, jih prav rad poslušam, (sicer nekoliko manj rad gledam, kar pa niti ni važno). Moram pa tudi takoj povedati, da, čeprav nisem glasbeno izobražen, vrednotim Ladka Korošca, Sama Smerkolja in Miroslava Čangalovića seveda neprimerno više in mi ni še prišlo na misel, da bi prve in druge vzporejal in primerjal, kot ni mogoče primerjati dobrega varietejskega programa v Slonu ali Levu s predstavami npr. Talca, Virginije Woolf ali Kneza Igorja v Slovenskem narodnem gledališču, čeprav imam oboje po svoje rad in je oboje tudi potrebno.

Toda nekaj me je nedavno zares zelo prizadelo. Prebiral sem zapiske o razgovoru francoskega sociologa Georgesa Friedmanna s sodelavci beograjske revije »Gledišta« (prim. Gledišta 1964, št. 12, str. 1703); ta sorbonski profesor je s precejšnjo grenkobo omenil neki pojav, ki se mu zdi značilen za del jugoslovanske mladine in ki ga je imenoval prisvajanje vrednosti množične kulture Zahoda za svoje lastne vrednosti. To je utemeljil s podatkom, ki ga je dobil od človeka, kot je povedal, ki se je pri mladinskih organizacijah v Beogradu in Zagrebu zanimal, katero osebnost francoske kulture bi želeli imeti mladi ljudje kot svojega gosta. Odgovor se je glasil, da naj bi bil to Johny Holiday. To je francoski popevkar,« je nadaljeval Georges Friedmann, »ki se piše sicer Durand ali Dupont, pa se mu je zdelo potrebno, da prevzame ime Johny Holiday, da bi učinkoval bolj ameriško.«

Tako torej Johny Holiday, ki ni želel biti več Durand ali Dupont, naj bi bil po tej majhni anketi ali testu med mladimi ljudmi v Beogradu in Zagrebu tista najbolj zanimiva osebnost sodobne Francije, ki bi bila vredna, da jo povabimo v Jugoslavijo. Kot nekakšnega ambasadorja francoske kulture, čeprav se je odrekel svojega francoskega imena, ker se je odločil, da bo Johny Holiday. Njegova kultura so popevke in menda kitara.

Francozi imajo J. P. Sartra, Jacquesa Prévesta, imajo Vilara in J. L. Goudarda, Gabina in Belmonda, imajo Simenona in Saganovo itd. itd., toda nas zanima prav Johny Holiday. Ali ni to nekoliko trpko, tembolj, če nam pove to Georges Friedmann.

Nekaj dni zatem pa sem čital v našem ljubem Ljubljanskem dnevniku pod velikim naslovom: Matt Collins ne gre v vojsko. Slika tega Matta Collinsa je zavzela kar dobršen del strani, skoraj toliko kot včasih, ob prav posebnih prilikah slike naših državnikov in politikov, če ne celo več (ne spominjam pa se, da bi tolikšen prostor dobila slika kakega kulturnega, prosvetnega ali znan-